

גמרא סדורה

מסכת חולין

פרק ו' - "פְּסוּי הַדָּם"

לימוד פרק זה מוקדש לכבוד
מו"ר הרב דוד פוקס שליט"א
שמלמד מה זה להיות עובד ה'
לאהוב באהבה גדולה קושיא טובה
מהי אחראיות של מורה
ומי שמעיד על עצמו שפעם אחת הוא שיקר

מהדורה מנוקדת, מפוסקת,
מחולקת לסוגיות ולפסקאות
עם רש"י

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דואר ליה vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

©

כל הזכויות על הניקוד, הפיסוק והחלוקה לסוגיות ופסקאות שמורות לעמותת "וכל בנייך לימודיך" ולדניאל ברק ווינט.

ניתן לצלם ולהדפיס לשם לימוד וללא מטרת רווח.

אדר א תשע"ט

מסכת חולין פרק ו' - "כִּסּוּי הַדָּם"

1. פג, ב - פד, א

כ"י

מתניתין

כִּסּוּי הַדָּם:

נוהג - בְּאֶרֶץ, וּבְחוּצָה לְאֶרֶץ,
בְּפָנֵי הַבַּיִת, וְשָׁלָא בְּפָנֵי הַבַּיִת.
בְּחוּלִין,
אָבֵל לֹא - בְּמוֹקֵדְשֵׁין.
וְנוֹהֵג: בְּחֵיהָ, וּבְעוֹף.
בְּמִזְמוֹן, וּבְשֵׁאִינוּ מִזְמוֹן.
וְנוֹהֵג: בְּכוּי,
מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק.

וְאִין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,
וְאִם שָׁחֲטוּ - אִין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ.

גמרא

"מוֹקֵדְשֵׁין" - מַאי טַעְמָא לָא?

אֵילִמָּא מִשּׁוּם דְּרַבִּי זִירָא,

דְּאָמַר רַבִּי זִירָא:

הַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שִׁיתֵּן עֶפֶר לְמַטָּה וְעֶפֶר לְמַעְלָה,

שֶׁנֶּאֱמַר: "וְשִׁפֵּף אֶת דָּמוֹ וְכִסְּהוּ בְּעֶפֶר"³²⁹ (ויקרא יז, ג) - 'עֶפֶר' לֹא נֶאֱמַר, אֲלָא: "בְּעֶפֶר" -
מְלַמֵּד שֶׁהַשּׁוֹחֵט צָרִיךְ שִׁיתֵּן עֶפֶר לְמַטָּה, וְעֶפֶר לְמַעְלָה,
וְהָכָא - לֹא אֶפְשָׁר.

הִכִּי לִיעֲבִיד?

לִיתֵיב וְלִיבְטָלִיה - קְמוּסִיף אֲבַנְיָן!

וְקָתִיב: "הַכֹּל בְּקֶתֶב מִיַּד ה' עָלַי הַשְּׁמִיל"³³⁰ (דברי הימים א' כח, יט).

לֹא לִיבְטָלִיה - קָא הוּי חֲצִיצָה!

נְהִי דְלִמְטָה לֹא אֶפְשָׁר, לְמַעְלָה אֶפְשָׁר, לִיעֲבִיד כְּסוּי!

מִי לֹא תִנְיָא:

"רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר:

שָׁחַט חֵיהָ וְאַחַר כֵּן שָׁחַט בְּהֵמָה - פְּטוּר מִלְּכֻסּוֹת,
בְּהֵמָה וְאַחַר כֵּן חֵיהָ - חַיִּיב לְכֻסּוֹת!"

כְּדַרְבֵי זִירָא,

דְּאָמַר רַבִּי זִירָא:

כָּל הָרְאוּי לְבִילָה - אִין בִּילָה מְעַכְבֶּת בּוֹ.
וְכָל שֵׁאִינוּ רְאוּי לְבִילָה - בִּילָה מְעַכְבֶּת בּוֹ.

וְלִיגְרָרִיה וְלִיכְסִיָּה!

מִי לֹא תִנְנָן:

"דָּם הַנִּיתָז וְשֶׁעַל הַסְּכִין - חַיִּיב לְכֻסּוֹת" (חולין פז:).

אֲלָמָא דְגִרְרִי וּמְכַסִּי לִיה,

הָכָא נִמְי נְגִרְזוֹר וְנְכַסִּי לִיה!

אִי בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - הִכִּי נִמְי.

מתני' **כסוי הדם**. משום דבעי למתני בחולין אבל לא במוקדשין נקט לכולהו: **במוקדשין**. חטאת העוף ועולת העוף: **במזומן ובשאינו מזומן**. משום דגבי שלוח הקן אצטריך למיתני לקמן (דף קלח:). שאינו מזומן אבל לא במזומן מזומן עוף הגדל בבית: **ונוהג בכוי**. גרס: **ואין שוחטין אותו ביום טוב**. משום דלמא בעי כסוי ומספקא לא מחללינן י"ט אם שחטו:

גמ' **עפר למטה**. עפר תיחוח ולא על קרקע קשה: **וכסוהו עפר**. משמע דלא בעי עפר אלא בכסוי. בעפר משמע כולו עטוף בעפר תיחוח: **והכא לא אפשר**. לתת עפר למטה על המזבח:

וליבטליה. להניחו שם לעולם: **קמוסיף אבנין**. להגביהו והרי כל אורח ורוחב ורום הבנין נמסר לדוד על פי נביאים: **דכתיב**. בדברי הימים דקאמר ליה דוד לשלמה הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית עלי השכיל אותי לימד:

קא הוי חציצה. בין דם למזבח ונמצא שלא נמצה דמו בקיר המזבח: ופריקין נהי דלמטה קודם מליקה אי אפשר לתת עפר משום חציצה כדאמרת אבל למעלה לאחר שמלק יכסנו דלאו חציצה מאי איכא למימר: **פטור מלכסות**. שהרי דם בהמה למעלה ומה יכסה:

חייב לכסות. ואע"ג דליכא עפר למטה בינו לדם הבהמה והכא נמי אע"ג שאין למטה יתן למעלה: כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו במס' מנחות (דף קג:). אמרינן אין מביאין בכלי אחד מנחה של ששים ואחד עשרונים ומפרשינן טעמא מפני שאמרה תורה הבא מנחה שיכולה ליבלל וששים נבללין בכלי אחד אבל ששים ואחד קים להו לרבנן דאין יכולין ליבלל והוינן בה וכי אין נבללין מאי הוי והתנן לא בלל כשר ותירץ רבי זירא ראוי לבילה מיהא בעינן ומי שהוא ראוי לבילה אין בילה מעכבת ואפילו לא בלל כשר אבל כשאינו ראוי לבילה מעכבת בו והכא נמי ראוי היה ליתן עפר למטה בין דם הבהמה לדם החיה קודם ששחט החיה הילכך אף על פי שלא נתן אין הכסוי בטל אבל מוקדשין שאין ראוי ליתן עפר למטה מצות עפר למטה מעכבת בו:

וליגרריה. מעל המזבח לאחר הזאה ויתננו למטה ויכסנו: **דם הניתז**. למרחוק חוץ לגומא ששוחט בה ודם שעל הסכין חייב לכסות ועייכ דם הסכין לא יכסנו אלא אי"כ גוררו תחלה מעל הסכין ומכסי ליה: **בקדשי מזבח**. כגון חטאת העוף:

הכי נמי. דחייב לכסות הואיל ושחיטה ראויה הן שנאכלות לכהנים ומתניתין בעופות שהקדישן לבדק הבית ושחטם דאסורים בהנאה ומשום דשחיטה שאינה ראויה פטר להו מכיסוי:

³²⁹ ואיש איש ממני ישדאל ומן הגר הגר בתוקם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו ונסהו בעפר
³³⁰ הכל בכתב מיד יהוה עלי השמיל כל מלאכות התבנית

הָכָא בְּמַאי עֲסָקִינָן: בְּקִדְשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת.

פדא וְלִיפְרָקִינְהוּ וְלִיפְסִינְהוּ!

בְּעֵינָן הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה.

וְכַמָּאן?

אי כְּרַבִּי מֵאִיר, דְּאָמַר:

הַפֶּל הָיָו בְּכָלֵל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה - הָאָמַר: "שְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה - שְׂמָה שְׁחִיטָה" (חולין פה.).!

אי כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, דְּאָמַר:

"שְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה - לֹא שְׂמָה שְׁחִיטָה" - הָאָמַר: לֹא הָיָו בְּכָלֵל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה!

אָמַר רַב יוֹסֵף:

רַבִּי הִיא,

וְנָסִיב לָהּ אֶלִיבָא דְתַנְיָא.

בְּשְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן,

בְּהַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר.

וְאִיבְעִית אֵימָא:

כּוֹלָה רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא,

וְשֹׁאֵנִי הָכָא, דְּאָמַר קָרָא: "וְשִׁפְךָ וְכִסִּיהָ"³³¹ (ויקרא יז, ג) - מִי שְׂאִינָו מְחוּסָר אֶלָּא שְׁפִיכָה וְכִסּוּי,

יֵצֵא זֶה שְׁמַחוּסָר שְׁפִיכָה, פְּדִייהָ, וְכִסּוּי.

וְהַשְׁתָּא דְאַתִּית לְהִכִּי,

אֶפִּילוּ תִימָא: "קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ",

מִי שְׂאִינָו מְחוּסָר אֶלָּא: שְׁפִיכָה,

וְכִסּוּי.

יֵצֵא זֶה שְׁמַחוּסָר: שְׁפִיכָה,

גְּרִירָה,

וְכִסּוּי.

מַר בַּר רַב אֲשֵׁי אָמַר:

אָמַר קָרָא: "חִזָּה אוֹ עוֹף" (ויקרא יז, ג) - מַה "חִזָּה" אֵינָה קִדְשָׁא, אִף "עוֹף" אֵינָו קִדְשָׁא.

אי מַה "חִזָּה" שְׂאִין בְּמִינוֹ קִדְשָׁא, אִף "עוֹף" שְׂאִין בְּמִינוֹ קִדְשָׁא,

אוֹצִיא תוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה שְׂיֵשׁ בְּמִינָן קִדְשָׁא.

לֹא!

כִּי "חִזָּה" - מַה חִזָּה לֹא חִלְקַת בְּהַ, אִף "עוֹף" - לֹא תַחְלוּק בּוֹ.

רַשִׁי

וּלְיַפְרָקִינְהוּ. וַיְהִיו מוֹתְרִים
בְּאֲכִילָה וְהַדָּר לִיכְסִייהָ לְדָם:
בְּעֵינָן הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה: אִין פּוֹדִין
אֶת הַקִּדְשִׁים לְאַחַר מִיתָה מִפְּנֵי
שְׁכַתוּב בְּהֵן (וַיִּקְרָא כֵּן) וְהַעֲמִיד
אֶת הַבְּהֵמָה לְפָנֵי הַכֹּהֵן (וְהָרִים)
[וְהַעֲרִיד] אוֹתָהּ הַכֹּהֵן וְלְאַחַר
מִיתָה אֵינָה יִכּוֹלָה לְעַמּוּד:

וְכַמָּאן. מוֹקְמוֹת לְמַתְנִיתִין
דְּתַרְצַת לָהּ בְּהֵנִי תְרִי טַעְמֵי
שְׁחִיטָה שְׂאִינָה רְאוּיָה לֹא
שְׁחִיטָה הִיא וּבְעֵינָן הַעֲמָדָה
וְהַעֲרָכָה:

אי כְּרַבִּי מֵאִיר. בְּפִיב דְּתַמּוּרָה
(דף לב: ע"ש):

הַכֹּל הָיָו בְּכָלֵל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה.
אֶחָד קִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ שֶׁנֶּפֶל בְּהֵם מוּם
וְאֶחָד קִדְשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת:

הָאָמַר. בְּמַתְנִי (לְקַמְן דף פה.)
הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצְאָת טְרִיפָה חַיִּיב
לְכַסּוֹת אֶלְמָא שְׁחִיטָה שְׂאִינָה
רְאוּיָה שְׁמָה שְׁחִיטָה:

רַשִׁי. סְבִירָא לִיה הַתָּם קִדְשֵׁי
מִזְבֵּחַ בְּכָלֵל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה
קִדְשֵׁי בֵּדֶק הַבַּיִת לֹא הָיוּ:

רַבִּי הִיא. מַתְנִיתִין רַבִּי סַתְמָה
לְפִי דַעְתּוֹ וְנָסִיב מִלְתִּיהָ כִּי הֵנִי
תְרִי תַנְיָא בְּחֻדָּא כְּמַר שְׂרָאָה
דְּבַרְיוֹ שֶׁל זֶה בְּזוֹ וְשֶׁל זֶה בְּזוֹ:

וְהַשְׁתָּא דְאַתִּית לְהִכִּי. דְּדַרְשִׁין
כְּהִ"ג:

אֶפִּילוּ תִימָא בְּקִדְשֵׁי מִזְבֵּחַ.
וְדַקְאֻמְרַת לִיגְרָרִיה וְלִיכְסִייהָ
אָמַר קָרָא כּוֹי:

מַה חִיָּה. סַתְמָא אֵינָה קִדְשָׁא
שְׂאִינָה רְאוּיָה לְהַקְרִיב:

אוֹצִיא תוֹרִים וּבְנֵי יוֹנָה. מִדִּין
כְּסוּי וְאֶפִּילוּ הֵן שֶׁל חוֹלִין:

הוֹאִיל וַיֵּשׁ בְּמִינָן קִדְשָׁא. אֶלָּא לֹא
גְרַסִּי:

לֹא חִלְקַת בְּהַ. דְּכוּלָן חַיִּיבוֹת
בְּכִסּוּי דְהָא אִין בְּהַ קְדוּשָׁה:

אִף עוֹפוֹת לֹא תַחְלוּק בְּהֵם. לוֹמַר
מִיָּן זֶה חַיִּיב וּמִיָּן זֶה פְּטוּר וּמִיָּהוּ
חוֹלִין בְּעֵינָן כַּחִּיהָ:

³³¹ וְאִישׁ אִישׁ מִמֵּנִי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֵצֵא חִזָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָמֵל וְשִׁפְךָ אֶת דָּמּוֹ וְכִסִּיהוּ בְּעֵפֶר

2. כד, א

רש"י

לסימנין. שאין סימני חיה מפורשת אלא בבהמה כתיב (דברים יד) כל בהמה מפרסת פרסה וגו':

אימא נמי בהמה בכלל חיה לכסוי. דהא ילפינן בבהמה המקשה (לעיל דף ע:): דאף בהמה בכלל חיה:

אלא מעתה יטבילו בו. כיון דמים אקרי:

אך מעין ובור. בפרשת שרצים כתיב דמשמע אך מעין ובור יטהר את מי שנטמא בשרצים:

אבל דם דאקרי מים ה"נ. דמטבילין:

זוחלין. שאר משקין שנתנן במקום מדרון והזחילין למקוה דאילו גבי מים קי"ל בתמורה בפ"ק (דף יב.) השאיבה מטהרת ברבייה והמשכה אם רבו מי גשמים עד כ"א סאין ממשיך לתוכן שאובין בזחילה י"ט סאין:

תלת מיעוטי. דמים אכולהו קאי:

מעין מים. ולא שאר משקין ואפילו זוחלים:

בור מים. ולא שאר משקין ואפילו מכוונסין:
מקוה מים. ולא דם:

אמר ליה יעקב מינא לרבא:
קיימא לן: 'חיה' בכלל 'בהמה' לסימנין,
אימא נמי: 'בהמה' בכלל 'חיה' לכסוי?

אמר ליה:

עליך אמר קרא: "על הארץ תשפכנו מים"³³² (דברים יב, טז) -
מה מים לא בעי כסוי - אף האי נמי לא בעי כסוי.

אלא מעתה יטבילו בו!

אמר קרא: "אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור"³³³ (ויקרא יא, לו) -
הני - אין,
מידי אחרניא - לא.

ואימא: הני מילי למעוטי שאר משקין דלא איקרו מים,
אבל דם דאיקרי מים הכי נמי!

תרי מיעוטי כתיבי, "מעין מים" "ובור ... מים".

אימא: אידי ואידי למעוטי שאר משקין,
חד - למעוטי זוחלין,
וחד - למעוטי מכוונסין!

תלתא מיעוטי כתיבי: "מעין ... מים",
"ובור ... מים",
"מקוה מים".

³³² רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכנו מים

³³³ אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור ונגע מנבלתם יטמא

3. כד, א-ב

רש"י

[במזומן, ובשאינו מזומן].

אלא בהזמנה הזאת. כאילו הוא צד שאינה מזומנת לו כלומר לא יאכל בשר תדיר שלא יעני: מבקרך. אם יש לו בעדרו יקח ואם לאו לא יקנה בשוק: כל בקרו. אם אין לו אלא שור אחד יזבחנו: לפסו. לקדרתו לשון אילפס: משקל ליטרא ירק. אבל בשר לא יאכל: דגים היו בזול במקומם יותר מן הבשר: ישפות. כשנותנין קדרה על הכירה קרי שפיתה: ואינך אימת. אלו האחרים שאמרו ליטרא דגים וליטרא בשר אימת יאכלוהו אם לא בכל יום: לחוש. ולהסתפק במזונות קלים: אבא ממשפחת בריאים. רבי יוחנן קרי לרב אבא: כגון אנו. שאין אנו בריאים: מי שאין לו אלא פרוטה יריצנה לחנוני. ולא יסגף עצמו בעינו ויצטרך לבריות יותר: אמר רב נחמן כגון אנו. רב נחמן אחר דורו של ר' יוחנן היה ותמיד העולם היה משתנה והולך ולא היה בריא כאותן שבימי רבי יוחנן ולפיכך הוא אומר כגון אנו דאפילו אין לנו הפרוטה עלינו ללוות ולאכול: כבשים ללבושך. מקרא הוא בספר משלי קנה לך צאן ויהא לך הגיזין ללבוש: ויקח עתודים. צאן שיש לו מהם חלב לפרנסה וגיזין ללבוש:

תנו רבנן:

"אשר יצוד" ³³⁴ (ויקרא יז, יג) - אין לי אלא: "אשר יצוד",

נצודין ועומדין מאליהו - מניין?

כגון: אוזין ותרנגולים?

תלמוד לומר: "ציד" מכל מקום.

אם כן מה תלמוד לומר: "אשר יצוד"?

למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר אלא בהזמנה הזאת.

תנו רבנן:

"מי ירחיב ה' אלהיו את גבולך" ³³⁵ (דברים יב, כ) -

למדה תורה דרך ארץ: שלא יאכל אדם בשר אלא לתאבון.

יכול יקח אדם מן השוק ויאכל?

תלמוד לומר: "וזבחת מבקרך ומצאנך" ³³⁶ (דברים יב, כא).

יכול יזבח כל בקרו ויאכל?

כל צאנו ויאכל?

תלמוד לומר: "מבקרך" - ולא כל בקרך.

"מצאנך" - ולא כל צאנך.

מכאן אמר רבי אלעזר בן עזריה:

מי שיש לו: מנה - יקח לפסו ליטרא ירק.

עשרה מנה - יקח לפסו ליטרא דגים.

חמשים מנה - יקח לפסו ליטרא בשר.

מאה מנה - ישפתו לו קדרה בכל יום.

ואינך - אימת?

מערב שבת לערב שבת.

אמר רב:

צריכין אנו לחוש לדברי זקן.

אמר רבי יוחנן:

אבא ממשפחת בריאים הוה,

אבל כגון אנו - מי שיש לו פרוטה בתוך כיסו יריצנה לחנוני.

אמר רב נחמן:

כגון אנו לזין ואוכלין.

[מי לא לעולם חסן ואם נוד לדור ודור.

גלה חציר ונראה דשא ונאספו עשבות הרים.

כבשים ללבושך ומחיר שדה עתודים.

ודי חלב עזים ללחמך ללחם ביתך וחיים לנערותיך" (משלי כז, כד-כז)].

"כבשים ללבושך" - מגז כבשים יהא מלבושך.

"ומחיר שדה עתודים" - לעולם ימכור אדם שדה ויקח עתודים,

ואל ימכור אדם עתודים ויקח שדה.

³³⁴ ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו ומסוהו בעפר

³³⁵ מי ירחיב והנה אלהיו את גבולך כאשר דבר לך ואמרת אכלה בשר מי תאנה נפשך לאכל בשר בכל אות נפשך תאכל בשר

³³⁶ מי ירחק ממך המקום אשר יבחר ה' אלהיו לשיום שימו שם וזבחת מבקרך ומצאנך אשר נתן ה' לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך

רש"י

דיו לאדם. הכי משמע די חלב עזים די לך בחלבם ולא תשחטם ותאכלם:
תן חיים לנערוטיך. לבני ביתך למד דרכי חיים להסתפק במזונות קלים:
כסא דחרשין ולא כסא דפושרין. טוב לשתות כוס של מכשפות ולא לשתות כוס של מים פושרין שרעים הם לגוף:
ציביא. שרשי עשבים ותבלין:
ציץ. הרתיח:
מי שהניח לו אביו מעות. כלומר מי שלא טרח בממון וקל בעיניו. לאבדו זהו איבודו:
ילבש כלי פשתן. שהן יקרים ולפי דרכנו למדנו שהעושה אלה מאבד ממון ויזהר אדם מהם:
כיתנא רומיתא. יקר היה:
בתורי. ישכור פועלים וימסור להן שוורים שלו לחרוש והם יכחישו השוורים ויסקבום ביערות ובכרמים והמלאכה לא תעלה לכלום שאינן חוששין לכך:
טוב איש חונן. דלים ומלוה אותם וטוב המכלכל דבריו במשפט לפי היכולת הוא עומד על צרכיו ולא בכל תאות לבו:
פחות ממה שיש לו. פחות מכדי היכולת וילבש ויתכסה לפי היכולת שלא יתבייש ויכבד אשתו יותר מלפי היכולת:

"ודי חלב עזים" - דיו לאדם שיתפרנס מחלב גדיים וטלאים שבתוך ביתו. **"ללחמך ללחם ביתך"** - לחמך קודם ללחם ביתך. **"וחיים לנערוטיך"** - אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן: תן חיים לנערוטיך. מיכן למדה תורה דרך ארץ: שלא ילמד אדם את בנו בשך ויין.

אמר רבי יוחנן:

פדב, הרוצה שיתעשר - יעסוק בבמה דקה.

אמר רב חסדא:

מאי דכתיב?

"ועשית רות צאנך"³³⁷ (דברים ז, ג) - שמעשורות את בעליהן.

ואמר רבי יוחנן:

כסא דחרשין - ולא כסא דפושרין.

והני מילי בכלי מתכות,

אבל בכלי חרש - לית לן בה.

ובכלי מתכות -

נמי לא אמרן אלא: דלא שדי בהו ציביא,

אבל שדי בהו ציביא - לית לן בה.

וכי לא שדי בהו ציביא נמי לא אמרן אלא: דלא ציין,

אבל ציין - לית לן בה.

ואמר רבי יוחנן:

מי שהניח לו אביו מעות ורוצה לאבדן - ילבש כלי פשתן,

וישתמש בכלי זכוכית,

וישכור פועלים ואל ישב עמהן.

"לבוש כלי פשתן" - בכיתנא רומיתא.

"וישתמש בכלי זכוכית" - בזוגיתא חיוורתא.

"וישכור פועלים ואל ישב עמהן" - בתורי דנפיש פסדייהו.

דרש רב עזרא:

זימנין אמר לה משמיה דרבי אמי,

וזימנין אמר לה משמיה דרבי אסי:

מאי דכתיב: **"טוב איש חונן ומלוה וכלכל דבריו במשפט"** (תהילים קיב, ה) -

לעולם יאכל אדם וישתה פחות ממה שיש לו.

וילבש ויתכסה במה שיש לו.

ויכבד אשתו ובניו יותר ממה שיש לו, שהן תלויין בו,

והוא תלוי במי שאמר והיה העולם.

³³⁷ ואחבך וברכך והרבה וברך פרי בטנך ופרי אדמתך דגגה ותיירשך ויצהרך שגג אלפיה ועשתרת צאנך על האדמה אשר נשבע לאבותיה לתת לך

4. פד, ב

רפ"י

לחולה. שיש בו סכנה :
חייב לכסות. דכיון דניתנה שבת
 לידחות אצל שחיטה זו נדחית
 לכל מצותה של שחיטה זו :
אישתומא קאמר. דבר תימה
 הוא אומר לשון (לעיל דף כא.)
 אשתומם כשעה חדא
 אשטורדישוין :

לישמטו לאמוריה. יחתכו את
 לשונו שאמר בה ל"א גרסינן אי
 דשמא קאמר אם בשמו הוא
 אומר לישמטו לאמוריה ישמטו
 את האמורא מלפניו לביישו :

שודאה דוחה שבת. דאתיא בקל
 וחומר מה צרעת שדוחה עבודה
 ועבודה דוחה שבת מילה דוחה
 אותה כולה במסכת שבת (דף
 קלב):

אין ספיקה דוחה יו"ט. כגון
 נולד בין השמשות דק"ל בפי רבי
 אליעזר (שבת דף קלז.) דנימול
 לתשעה וחל ספק שמיני ספק
 תשיעי שלו ביו"ט אינו נימול עד
 עשירי דתנן נולד בין השמשות
 נמול לתשעה כלומר לספק
 תשיעי בין השמשות של ערב
 שבת נמול לעשרה חל יו"ט
 להיות אחר אותה שבת שהוא
 עשירי נמול לאחד עשר משום
 דמילה שלא בזמנה לא דחיא
 דנפקא לן מהוא לבדו הוא ולא
 מכשיריו לבדו ולא מילה שלא
 בזמנה (בסנהדרין):

כסוי שאין ודאו דוחה שבת.
 לקמיה מפרש :

דרש רב עינא אפתחא דבי ריש גלותא:
 השוחט לחולה בשבת - חייב לכסות.

אמר להו רבה אשתומא קאמר!
 לישמטוה לאמוריה מיניה!

דתניא:

"רבי יוסי אומר:

בוי - אין שוחטין אותו ביום טוב.

ואם שחטו - אין מכסין את דמו.

מקל וחומר: ומה מילה שודאה דוחה שבת, אין ספיקה דוחה יום טוב.

כסוי שאין ודאו דוחה שבת, אין דין שאין ספקו דוחה יום טוב!

אמר ר' לוי: תקיעת שופר בגבולים תוכיח,

שאין ודאה דוחה שבת, וספיקה דוחה יום טוב.

השיב רבי אלעזר הקפ"ר בריבי תשובה:

מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים,

תאמר בכסוי שנוהג בלילי ימים טובים.

אמר רבי אבא:

זה אחד מן הדברים שאמר רבי חייא: "אין לי עליהם תשובה",

והשיב רבי אלעזר הקפ"ר בריבי תשובה."

קתני מיהת: "כסוי שאין ודאו - דוחה שבת",

מאי "ודאו" דכסוי דלא דחי שבת?

לאו השוחט לחולה בשבת!

ודלמא: דעבר ושחט!

דומיא דמילה,

מה מילה ברשות - אף כסוי נמי ברשות.

5. כד, ב - פה, א

**"אָמרוּ לוֹ: תְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּגִבּוּלֵי תוֹכִיחַ,
שְׂאִין וְדָאָה דוֹחָה שְׁבֵת,
וּסְפִיקָה - דוֹחָה יוֹם טוֹב."**

מאי "ספיקה"?

אלימא: ספק חול ספק יום טוב - השתא ודאי יום טוב דהיא, ספק יום טוב ספק חול מיבעיא?!

פה, א אלא: ספק איש, ספק אשה.

ורבי יוסי לטעמיה,
דאמר: אשה ודאית נמי תקעה.

דתניא:

**"בני ישראל - סומכין³³⁹, ולא בנות ישראל סומכות.
רבי יוסי ורבי שמעון אומרים:
נשים סומכות רשות."**

אמר רבינא:

ולמאי דקאמרי רבנן, נמי אית ליה פירכא:

מה לתקיעת שופר שכן ודאיה דוחה שבת במקדש - תאמר בכסוי דליתיה כלל!

"השיב רבי אלעזר הקפור ברבי:

מה למילה שכן אינה נוהגת בלילי ימים טובים."

"בלילי ימים טובים" הוא דלא נהגא, בשאר לילי נהגא?!

אלא: מה למילה שכן אינה נוהגת בלילות כבימים, תאמר בכסוי שנוהג בלילות כבימים!

"אמר רבי אבא:

**זה אחד מן הדברים שאמר רבי חייה אין לי עליהן תשובה.
והשיב רבי אלעזר הקפור ברבי תשובה."**

רפ"י

בגבולין. דקיימא לן בראש השנה
(דף כט:): בשבת במקדש היו
תוקעין אבל לא במדינה:
וספיקה דוחה י"ט. דתניא
טומטום ואנדרוגינוס חייבים אף
על פי שהוא ספק אשה ואינה
חייבת:

בריבי. אדם גדול:

תשובה. על קל וחומר דרבי
יוסי:

מילה אינה בלילה. אלא ביום
דיום כתיב בה (ויקרא יב):

זה אחד מן הדברים. שהיה רבי
חייה אומר שלא היה לו שום
תשובה עליהם והא דרבי יוסי
חדא מינייהו והא דאהדרו רבנן
תקיעת שופר בגבולים תוכיח לא
חשיב לה פירכא כדמפרש
לקמיה:

ודלמא דעבר ושחט. לבריא דלא
ניתנה שבת לידחות קאמר דלא
יכסה אבל לחולה דניתנה שבת
לידחות שרי:

דומיא דמילה. על כרחך בחולה
קאמר דומיא דמילה דברשות
ותיובתא היא לרב עינא:

ספק י"ט וספק חול. כגון שני
ימים טובים של ראש השנה
שהאחד ספק:

אלא ספק איש. ודוחה יום טוב
גמור:

ור' יוסי. דלא חשיבא ליה הא
פירכא משום דאזיל לטעמיה
דאמר אפילו אשה ודאית תקעה
ואע"ג דלא מיחייבא אבל בכסוי
דאילו ידעינן דבהמה היא ביו"ט
אסור לכסות כוי מספק לא
מחללין עליה יו"ט:

סומכות רשות. ואע"ג דלא
מיחייבא ולא אמרינן עבודה
עובדת בקדשים והכא נמי לא
אמרינן מחללת יום טוב היא:

ולמאי דקאמרי רבנן נמי. דאשה
אסורה לתקוע וטומטום דספק
הוא דוחה אית ליה פירכא
לתשובה שלהם:

מה לתקיעת שופר שכן ודאה
דוחה שבת במקדש. לפיכך
ספיקה דוחה יום טוב בגבולין:
תאמר בכסוי. שאין ודאו דוחה
שבת כלל:

הא בשאר לילי נהגא. בתמיה:

339 ב דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אדם מי יקריב מקם קרבן ליהנות מן הבמה מן הקר ומו הצאן תקריבו את קרבנכם. ג אם עלה קרבנו מן הקר וקר תמים יקריבונו אל פתח אהל מועד יקריבו אתו לרצונו לפני יהוה. ד וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו (ויקרא א, ב-ד)

6. כה, א

רש"י

מתני'
 חיה ועוף הנסקלין. כגון שנרבעו
 ונגמר דינן ושחטן:
 וחכמים פוטרין. דשחיטה
 שאינה ראויה לא שמה שחיטה
 ואע"ג דבכסוי שפיכה כתיבא
 אפילו הכי אשר יאכל כתיב
 וטעמיה דרבי מאיר מפרש
 בגמרא:

מתניתין

השוחט ונמצאת טריפה,
 והשוחט לעבודת בוכבים,
 והשוחט חולין בפנים,
 וקדשים בחוץ,
 חיה ועוף הנסקלים -

רבי מאיר: מחיב,

וחכמים: פוטרין.

השוחט ונתנבלה בידו,

הנוחר,

והמעקר - פטור מלכסות.

גמרא

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

ראה רבי דבריו של רבי מאיר ב"אותו ואת בנו"³⁴⁰ (ויקרא כב, כח) ושנאו בלשון חכמים.
 ורבי שמעון בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים.

מאי טעמא דרבי מאיר ב"אותו ואת בנו"?

אמר רבי יהושע בן לוי:

גמר 'שחיטה' (ויקרא כב, כח) 'שחיטה'³⁴¹ (ויקרא יז, ג) מלשחוט חוץ,
 מה התם שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה,
 אף הקא נמי, שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה.

ורבי שמעון - מאי טעמא?

אמר רבי מני בר פטיש:

גמר מ"טבוה טבח והמן"³⁴² (בראשית מג, טז) - מה להלן שחיטה ראויה,
 אף כאן שחיטה ראויה.

ורבי מאיר נמי ליגמר מ"טבוה"?

דנין שחיטה משחיטה,

ואין דנין שחיטה מטבחה.

מה נפקא מינה?

הא תנא רבי ישמעאל:

"ושב הכהן ... וקא הכהן"³⁴³ (ויקרא יד, לט; מד) - זו היא שיבה,
 זו היא ביאה!"

הני מילי היכא דליכא דדמי ליה,

אבל איכא דדמי ליה - מדדמי ליה ילפינן.

ורבי שמעון, נמי ליגמר משחוט חוץ!

דנין חולין מחולין,

ואין דנין חולין מקדשים.

³⁴⁰ ישור או שיה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד

³⁴¹ איש איש מבית ישראל אשר ישחט שור או כשב או עז במחנה או אשר ישחט מהוץ למחנה

³⁴² ויזא יוסף אתם את בנימין ויאמר לאשר על ביתו הבא את האנשים הביתה וטבח טבח והכן פי אתי יאכלו האנשים בצהרים

³⁴³ לט ושב הכהן ביום השביעי וראה והנה פשה הנגע בקירת הבית.

מד וקא הכהן וראה והנה פשה הנגע בבית צרעת ממארת הוא בבית טמא הוא.

רש"י

ורבי מאיר?

אטו "אותו ואת בנו" - בקדשים מי לא נהיג?

היינו דקאמר רבי חייא:

ראה רבי דבריו של רבי מאיר ב"אותו ואת בנו" ושנאו בלשון חכמים.

מאי טעמא דרבי מאיר בכסוי הדם?

אמר רבי שמעון בן לקיש:

גמר "שפיכה" ³⁴⁴ (ויקרא יז, יג) "שפיכה" ³⁴⁵ (ויקרא יז, ד) משחוט חוץ, מה להלן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, אף כאן שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

ורבי שמעון?

"אשר יאכל" (ויקרא יז, יג) כתיב.

ורבי מאיר?

ההוא למעוטי עוף טמא הוא דאתא.

ורבי שמעון?

עוף טמא מאי טעמא? דלאו בר אכילה הוא, טרפה נמי לאו בר אכילה הוא.

והיינו דאמר רבי חייא:

ראה רבי דבריו של רבי שמעון בכסוי הדם, ושנאו בלשון חכמים.

גמ' ראה רבי דבריו של רבי מאיר באותו ואת בנו. דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחייבו: ושנאה בלשון חכמים. כדתנן בה (לעיל דף פא:.) רבי שמעון פוטר וחכמים מחייבין ובכסוי תנן ר' מאיר מחייב וחכמים פוטרין ולקמיה מפרש ואזיל מאי שנא דראה אלו כאן ואלו כאן: מה להלן שחיטה ראויה. כדכתיב (בראשית מג) כי אתי יאכלו: ושב הכהן ובא הכהן. בנגעי בתים כתיב וילפינן מינה גזירה שוה בתורת כהנים נאמר ושב הכהן ונאמר ובא הכהן מה שיבה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבע אף ביאה כו' וכבר פירשתיה יפה בעירובין (בכיצד מעברין) (דף נא:.) בשחוט חוץ. כתיב (ויקרא יז) דם שפך:

³⁴⁴ ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו ומסוהו בעפר ³⁴⁵ ואל פתח אהל מועד לא הביאו להקריב קרבן ליהנה לפני משכן והנה דם יחשב לאיש ההוא דם שפך ונקרת האיש ההוא מקרב עמו

7. פה, א-ב

רש"י

לא לכל אמר רבי מאיר. לא לכל הדברים אמר רבי מאיר שמה שחיטה כדמפרש דמודי ר"מ שאינה מתירתה באכילה ולקמן פריך פשיטא: בן ט' חי. דלאו ירך אמו הוא כולי האי ולענין שחיטה משתרי בשחיטת האם: סד"א. האי נמי נשתרי בשחיטת הטרפה: קמ"ל. דאינה מתירתה ובעי למשחטיה ושחיטת עצמו מתירתו כדקיי"ל (לעיל דף עד.) דארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא בן תשעה חי: והא אמר ר"מ. בפרק בהמה המקשה (לעיל דף עד.): בן פקועה. אפילו היא כשרה טעון שחיטה: לא צריכא. הא דר' אבא אלא משום דרבי סבר לה כר' מאיר באותו ואת בנו כדאמר לעיל: וסבר לה כרבנן. בן פקועה דלא שמעינן ליה דפליג. מהו דתימא כיון דבן ט' הוא ושחיטת עצמו מתירתו אפילו לרבי שמעון כדקיי"ל בפרק בהמה המקשה (שם.) ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא הילכך לאו ירך אמו הוא לאיתסורי משום טרפות דידה ואימא לרבי דסבר ליה כרבי מאיר תהני ליה שחיטת אמו ולא ליבעי למשחטיה דהא שחוטה היא קמ"ל: את הטרפה. כגון נחתכו רגליה טרפות הניכר: ונמצאת טרפה. בבני מעיין: מתיר בהנאה. דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה ולא קרינא בהו חולין שנשחטו בעזרה דזביחה כתיב בהו (דברים יב) כי ירחק וזבחת בריחוק מקום אתה זובח כו' (קדושין דף נו:):

אמר רבי אבא:

ב, פה, לא לכל אמר רבי מאיר: שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה, מודה רבי מאיר: שאין מתירתה באכילה.

ולא לכל אמר רבי שמעון: שחיטה שאינה ראויה - לא שמה שחיטה, מודה רבי שמעון: שמתהרתה מידי נבלה.

אמר מר:

"לא לכל אמר רבי מאיר: שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה, מודה רבי מאיר: שאין מתירתה באכילה."

פשיטא!

טרפה בשחיטה מי מישתריא!?

לא צריכא לשוחט את הטרפה ומצא בה בן תשעה חי,

סלקא דעתך אמינא: הואיל דאמר רבי מאיר:

"שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה" -

תהני ליה שחיטת אמו ולא ליבעי שחיטה,

קמשמע לן.

ותסברא! והאמר רבי מאיר: "בן פקועה - טעון שחיטה!"

לא צריכא דרבי סבר לה כרבי מאיר, וסבר לה כרבנן,

"סבר לה כרבי מאיר" דאמר: "שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה",

"וסבר לה כרבנן" דאמרי: "שחיטת אמו - מטהרתו",

כיון דאמור רבנן שחיטת אמו מטהרתו תהני ליה שחיטת אמו, ולא ליבעי שחיטה, קא משמע לן.

"ולא לכל אמר רבי שמעון: שחיטה שאינה ראויה - לא שמה שחיטה",

מודה רבי שמעון: שמתהרתה מידי נבלה."

פשיטא!

דאמר רב יהודה אמר רב ואמרי לה במתניתא תנא:

"וכי ימות מן הבהמה"³⁴⁶ (ויקרא יא, לט) -

מקצת בהמה - מטמאה,

ומקצת בהמה - אינה מטמאה.

ואי זו? זו טרפה ששחטה!

לא צריכא לשוחט את הטרפה,

והיא חולין,

בעזרה.

דתניא:

"השוחט את הטרפה,

וכו השוחט ונמצאת טריפה -

זה וזה חולין בעזרה:

רבי שמעון: מתיר בהנאה,

וחכמים: אוסרין."

סלקא דעתך אמינא: הואיל ואמר רבי שמעון: מותר בהנאה - אלמא לאו שחיטה היא כלל,

אימא: מידי נבלה נמי לא מטהרה,

קא משמע לן.

אמר ליה רב פפא לאב"י:

³⁴⁶ וכי ימות מן הבהמה אשר היא לכם לאכלה הנגע מנבלתה יטמא עד הערב

וסבר רבי שמעון: חולין בעזרה דאורייתא היא?

רפ"י

וסבר ר' שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא. מוזבחת כדפרשינן דקבעי שחיטה ראויה דאי רבנן וטעמא דאסירי משום דמאן דחזי דנשחטו בפנים סבר קדשים נינהו וחזי דקאכלי להו בחוץ ואתי למשרי אכילת קדשים בחוץ מה לי ראויה ומה לי אינה ראויה הא אתי לאתהנווי מקדשים פסולים: **אין והתנן**. בניחותא: **וכן חיה**. אע"ג דכולי עלמא ידעי דלאו קדשים נינהו: **היינו דגזרינן חיה אטו בהמה**. אטו סיפא נקט האי לישנא דהא ודאי מהיכא דאיתרבי בהמה בקדשים איתרבי חיה וה"ק אפילו לא כתיב בדין הוא דנגזור:

אמר ליה: אין.

והתנן:

"רבי שמעון אומר:

חולין שנשחטו בעזרה - ישרפו באש,

וכן חיה שנשחטה בעזרה."

אי אמרת בשלמא: דאורייתא - היינו דגזרינן חיה אטו בהמה,

אלא אי אמרת: דרבנן - בהמה מאי טעמא? דילמא אתי למיכל קדשים בחוץ,

היא גופה גזרה, ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה!?

8. כה, ב - פו, א

רס"י

יאניבא. תולעת האוכלת פשתן טיז"ש בלע"ז: על נוביתא דמיא. מי המשרה שהפשתן שם: דמורח דמא. יריח התולעת ויברח ששונא הוא לדם עוף: והיכי עביד הכי. דלא מכסי ליה: וצריך לדם. כגון זה: חייב לכסות. ולא יעשה ממנו צרכיו: כיצד הוא עושה. ויהא פטור מן הכסוי: נוחרו. חונקו: עוקרו. עוקר סימנים: צא טרוף. עשהו תחלה טרפה ואח"כ שחוט דתיהוי שחיטה שאינה ראויה: צא טרוף א"ל. רבי לר"ח: זו היא שחיטתו. וצריך כסוי: כאשר צויתך. מכלל שנצטוו בעל פה הלכות שחיטה שהרי בתורה לא מצינו שצוהו: לא מיבעיא קאמר. רב דימי מודה הוא בנחירה דלא בעי כסוי אלא הכי אמר רב דימי דבצא טרוף סגי וכל שכן בצא נחור: אימא זו היא שחיטתו. קא משמע לן צא נחור ורבי לטעמיה דאמר יש שחיטה לעוף מכאשר צויתך: ומי נפל יאניבא בכיתניה. דרבי חייא: בני הגולה. לאו אנשי כנסת הגדולה קאמר אלא בהנך דורות אחרונים קאמר שהתחילו ללקות בני ארץ ישראל בינם ופשתנם מפני שנתקלקלו דורות ומשעלו מבני בבל לכאן שהיו חסידים פסקו כאן הזועות: ונתנו חכמים עיניהם ברבי חייא ובניו. שבזכותם באתה טובה זאת. רבי חייא ובניו מבבל עלו כדאמרי בשילהי פ"ק דסוכה (דף כ.): זיקים וזועות ורעמים ורוחות. מפרש בברכות בהרואה (דף נט.). דכולן לקללה: זועות. הארץ מזדעזעת: רוחות. זעפא אשטורובי"ל:

רבי חייא נפל ליה יאניבא בכיתניה, אתא לקמיה דרבי, אמר ליה: שקול עופא ושחוט על בוביתא דמיא דמורח דמא ושביק ליה.

היכי עביד הכי?

והתניא:

"השוחט וצריך לדם - חייב לכסות."

כיצד יעשה?

או נחורו,

או עוקרו!"

כי אתא רב דימי אמר:

צא טרוף אמר ליה.

כי אתא רבין אמר:

צא נחור.

אמר ליה:

למאן דאמר: "צא טרוף" - מאי טעמא לא אמר "צא נחור"?

וכי תימא, קסבר: אין שחיטה לעוף מן התורה, ונחירתו זו היא שחיטתו - והתניא:

"רבי אומר:

"כאשר צויתך"³⁴⁷ (דברים יב, כא) - מלמד שנצטוו משה: על הושט,

ועל הקנה,

ועל רוב אֶחָד - בעוף,

ועל רוב שָׁנִים - בבהמה!"

פו, א

לא מיבעיא קאמר,

לא מיבעיא "צא נחור" - דלאו שחיטה היא כלל,

אבל "צא טרוף" אימא: "שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה" וליבעי כסוי,

קא משמע לן דרבי חייא בר אבא.

ולמאן דאמר: "צא נחור" - מאי טעמא לא אמר: "צא טרוף"?

וכי תימא, קסבר: "שחיטה שאינה ראויה - שמה שחיטה" -

והא אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

"ראה רבי דבריו של רבי שמעון בכסוי הדם ושנאו בלשון חכמים!"

לא מיבעיא קאמר,

לא מיבעיא "צא טרוף", "דשחיטה שאינה ראויה - לא שמה שחיטה",

אבל "צא נחור" אימא: אין שחיטה לעוף מן התורה ונחירתו זו היא שחיטתו,

וליבעי כסוי,

קא משמע לן: "כאשר צויתך" (דברים יב, כא).

ומי נפל ליה יאניבא בכיתניה!?

והאמר רבין בר אבא ואמרי לה אמר רבי אבין בר שבא:

משעלו בני הגולה - פסקו: הזיקין,

והזועות,

והרוחות,

והרעמים,

ולא החמיץ יינם,

³⁴⁷ מי ירחק ממך המקום אשר יבחר יהוה אלהיו לשוים שמו שם וזבחת מקרבה ומצאנך אשר נתן יהוה לך כאשר צויתך ואכלת בשעריך בכל אות נפשך

רש"י

כדרב יהודה. דאמר זכותא דצדיקי לאחריני מהני ולא לדידהו בהאי עלמא:
חנינא בני. הוא רבי חנינא בן דוסא ובימיו היה קול זה יוצא:
די בקב חרובין. מתפרנס בצער ובצמצום:

וְלֹא לָקָה פִּשְׁתָּנָם,
 וְנִתְּנוּ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם בְּרַבִּי חֵיָא וּבְנָיו!

כִּי מִהֲנִיא זְכוּתֵיהוּ אֲעֻלְמָא,
 אֲדִידְהוּ - לא.

כְּדָרַב יְהוּדָה אָמַר רַב,
 דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב:
 בְּכָל יוֹם וַיּוֹם בֵּית קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמְרַת: כָּל הָעוֹלָם כּוֹלוּ נִיזוֹן בְּשִׁבְלֵי **חֲנִינָא בְּנִי**,
 וְ**חֲנִינָא בְּנִי**, דִּי לוֹ בְּקַב חֲרוּבִין מֵעֶרֶב שַׁבַּת לְעֶרֶב שַׁבַּת.

9. כו, א-ב

רס"י

מתניתין

חַרַשׁ שׁוֹטֵה וְקָטָן שֶׁשָּׁחַטוּ וְאַחֲרֵיהֶם רֹאֲיוֹן אוֹתָם - חַיִּיב לְכַסּוֹת.
בֵּינוּ לְבֵינוּ עֲצָמוֹן - פְּטוּר מִלְכָּסוֹת.

וְכֹן לַעֲנִי: "אוֹתוֹ וְאֵת בְּנוֹ"³⁴⁸ (ויקרא כב, כח).

שֶׁשָּׁחַטוּ וְאַחֲרֵיהֶם רֹאֲיוֹן אוֹתוֹן - אֶסוּר לְשַׁחֹט אַחֲרֵיהֶם.

בֵּינוּ לְבֵינוּ עֲצָמוֹן - רַבִּי מֵאִיר: מֵתִיר לְשַׁחֹט אַחֲרֵיהֶן.

וְחֻכְמֵיהֶם: אוֹסְרִים,

וְנִמְוָדִים: שְׁאֵם שָׁחַט -

שְׂאִינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאֲרָבָעִים.

מתני'
ואחרים רואין אותו. דאמרן
בריש מכילתין (דף ב. ב.) דשחיתתן
כשרה אותו אחרים חייבין
לכסות כדתנן לקמן (דף פז.)
שחט ולא כסה וראהו אחר חייב
לכסות:
פטור מלכסות. וטעמא מפרש
בגמ' דר"מ חשיב ליה כנבלה
גמורה:
וחכמים אוסרין. שמא יפה
שחטו והויא לה שחיטה
מעלייתא:
שאינו סופג. דהתראת ספק
היא:

גמרא

ורבנן מאי שנא רישא דלא פליגי, ומאי שנא סיפא דפליגי?

רישא - אי אמרינן: "חייבין לכסות" - אמרי: שחיטה מעלייתא היא, ואתי למיכל משחיתתן.

סיפא - נמי, כיון דקאמרי רבנן: "אסור לשחוט אחריהם" -

אמרי: שחיטה מעלייתא היא ואתי למיכל משחיתתן!

סיפא - אמרי: בשרא דלא קא מיבעיא ליה.

רישא - נמי אמרי: לנקר חצירו הוא צריך!

שחט באשפה - מאי איכא למימר?

בא לימלך - מאי איכא למימר?

וליתעמיה! סיפא נמי: בא לימלך - מאי איכא למימר?

אלא: רבנן - אכולה מילתא פליגי,

ונטרי ליה לרבי מאיר עד דמסיק לה למילתא והדר פליגי עילניה.

בשלא רבנן - לחומרא,

אלא רבי מאיר - מאי טעמא?

אמר רבי יעקב אמר רבי יוחנן:

מחייב היה רבי מאיר על שחיתתן משום נבלה.

מאי טעמא?

אמר רבי אמי:

הואיל ורוב מעשיהן מקולקלים.

אמר ליה רב פפא לרב הונא בריה דרב יהושע ואמרי לה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא:

מאי איריא "רוב"? אפילו מיעוט נמי!

דהא רבי מאיר חייש למיעוטא,

סמוך מיעוטא לחזקה, ואתרע ליה רובא.

דתנן:

"תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו:

רבי מאיר: מטהר,

וחכמים: מטמאין,

מפני שדרכו של תינוק לטפח" (טהרות ג, ח).

גמ'
מאי שנא רישא דלא פליגי.
ולחייבו לכסות מספק:
סיפא אמרי בשרא הוא דלא
מבעיא ליה. הרואה שאין
שוחטין בנו אחרינו אין מבין
שמשום אותו ואת בנו הוא אלא
אומר אינו צריך לבשר:
רישא נמי. ליחייבוהו לרואה
לכסות מספק ואפ"ה לא אתי
למיכל מיניה דאמרי כסוי זה
אינו אלא כדי לנקר חצרו:
הכי גרסי' שחט באשפה מאי
איכא למימר. שחט באשפה הכל
יודעים שהכסוי לאו לנקר הוא:
אם בא לימלך. לבית דין הרואה
ששחטו והדם מגולה ואמר כלום
אני חייב לכסות ואנו אומרים לו
כסה אומר בלבו שהיא שחיטה
ואתי למיכל:
סיפא נמי בא לימלך. מה אני
לשחוט אחריהם את בנו ואנו
אומרים לו אסור הוא סבור
שהיא שחיטה:
אלא רבנן. לאו להכי חיישי
וברישא נמי פליגי:
לחומרא. במלתא דספיקא
אזלינן לחומרא:
מחייב. מלקות דסבירא ליה
ודאי נבלה היא והאוכלה לוקה:
מאי איריא רוב אפילו מיעוט.
מעשיהם מקולקלין ורובן
מתוקנין הוה פשיטא לן דנבלה
היא לר"מ דהא שמעינן ליה
דחייש למיעוטא וסמוך מיעוטא
לחזקה שבהמה זו בחזקת
איסור אבר מן החי היתה עומדת
ולא נודע לך שנשחטה:
ואיתרע ליה רובא. תקון
מעשיהם:
דתנן. כי האי גוונא:
שדרכו של תינוק לטפח. ידיו
באשפות ששרצים מצויים שם
וטימא את העיסה שאנו רואין
שנגע בה:

³⁴⁸ ישור או שיה אתו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד

רש"י

ואיתרע ליה רובא. אלמא אמרינן הכי וה"ל למה לי רוב: ומשני אם אמרו ספק טומאה לטהר. ע"י חזקה ומיעוט: יאמרו ספק איסור להתיר. הילכך אי לאו דרוב מעשיהם מקולקלין דאיכא רובא וחזקה לא היה מתיר לשחוט אחריהם דר"מ חייש למיעוטא ושמא יפה שחטו:

ואמרינן: מאי טעמא דרבי מאיר? קסבר: רוב תינוקות - מטפחין, ומיעוט - אין מטפחין, ועיסה זו בחזקת טהרה עומדת. פו,ב סמוך מיעוטא לחזקה, ואיתרע ליה רובא! אם אמרו: ספק טומאה לטהר, יאמרו: ספק איסור להתיר.

10. פו"ב

רש"י

הי מינייהו דאחריתא. איזו מן ההוראות אחרונה דסמכין עליה דנימא הדר ביה מקמייתא:
ואתי לאיטרודי. שמא לא תהא ברור השמועה לאותם שבפנים להשיב לשואל ואם הייתם שם הייתם אומרים אותה:
לא שבקתון דאישייליה. לא הייתי יודע שהיתה שאלה זו בפנים בעודי אצל רבי אבא והייתי שואלו:
ת"ש. דשלח רבי אלעזר הווי יודעים שהורה רבי כרבי מאיר והאחרת לא חש להודיעם:

הורה רבי כרבי מאיר, והורה רבי כחכמים.

הי מינייהו דאחריתא?

תא שמע:

דרבי אבא בריה דרבי חייא בר אבא ורבי זירא הווי קיימי בשוקא דקיסרי אפתחא דבי מדרשא, נפק רבי אמי אשכחינהו, אמר להו: לאו אמינא לכו: בעידן בי מדרשא לא תקימו אבראי, דילמא איכא אינש דמיצטרקא ליה שמעתא, ואתי לאיטרודי.

רבי זירא על,

רבי אבא לא על,

יתבי וקא מיבעיא להו הי מינייהו אחריתא?

אמר להו רבי זירא: לא שבקתון לי דאישייליה לסבא,

דילמא שמייע ליה מאבוה, ואבוה מיניה דרבי יוחנן,

דרבי חייא בר אבא כל תלתין יומין קא מהדר תלמודיה קמיה דרבי יוחנן.

מאי הוי עלה?

תא שמע:

דשלח רבי אלעזר לגולה: "הורה רבי כרבי מאיר.

והא כרבנן נמי אורי!

אלא לאו שמע מינה: הא דאחריתא.

שמע מינה.

11. פו, ב

רש"י

מתני'

שחט מאה חיות כו'. מפרש טעמייהו בברייתא בגמרא:

גמ'

כל משמע חיה. הכל משמע:

בין מרובה. חיות הרבה:

בין מועטת. אחת:

חיה או עוף. הפסיק זה מזה

להטעין כסוי לכל אחד ואחד:

מיבעי ליה לחלק. דאי לאו או

הוה אמינא אין צריך כסוי אלא

אי"כ שחט שניהן:

מתניתין

שחט מאה חיות במקום אחד - כסוי אחד לכולן.

מאה עופות במקום אחד - כסוי אחד לכולן.

חיה ועוף במקום אחד - כסוי אחד לכולן.

רבי יהודה אומר:

שחט חיה - יבסנה,

ואחר כך ישחוט את העוף.

גמרא

תנו רבנן:

"חיה"³⁴⁹ (ויקרא יז, ג) - כל משמע חיה: בין מרובה, ובין מועטת.

"עוף" - כל משמע עוף: בין מרובה ובין מועט.

מכאן אמרו: שחט מאה חיות במקום אחד - כסוי אחד לכולן,

מאה עופות במקום אחד - כסוי אחד לכולן.

חיה ועוף במקום אחד - כסוי אחד לכולן.

רבי יהודה אומר:

שחט חיה - יבסנה, ואחר כך ישחוט את העוף,

שנאמר: "חיה או עוף" (ויקרא יז, ג).

אמרו לו: הרי הוא אומר: "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא"³⁵⁰ (ויקרא יז, יד).

מאי קא מהדרין ליה?

הכי קאמרי ליה רבנן: האי "או" מיבעי ליה לחלק.

ורבי יהודה?

לחלק מ"דמו" נפקא.

ורבנן?

"דמו" טובא משמע,

דכתיב: "כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא".

³⁴⁹ ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל וישפך את דמו ומסוהו בעפר
³⁵⁰ כי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו כי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו ימרת

12. פו, ב - פז, א

פז"י

לענין ברכה. על השחיטה אין צריך לברך לאחר כסוי: קאים עליהו. משמש בסעודה היה: הב ליבריך. מזוג כוס לברכת המזון וחזרו ונמלכו ואמרו מזוג לשתות: כיון דאמר הב ליבריך. גליא בדעתיה דגמרה סעודתא ואסור לשתות עד שיברך לפניו שאין מצטרפת לסעודה ראשונה: כיון דאיטפל לכסוי. הפסקה היא מלשחוט וכי הדר שחיט איחייב ליה בברכה: מישתא וברוכי בהדדי לא אפשר. הלכך כי אמר הב ליבריך נתנו דעתם לפסוק מלשתות אבל זה אע"פ שיודע שיכסה דם ראשון לא הסיח דעתו מן השחיטה וכל שעתא זמן שחיטה היא לו אפילו בשעת כיסוי אפשר דשחיט בחדא ידיה ומכסי בחדא ידיה:

אמר רבי חנינא:

מודה היתה רבי יהודה לענין ברכה, שאינו מברך אלא ברכה אחת.

אמר ליה רבינא לרב אחא בריה דרבא ואמרי לה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מאי שנא מתלמידי דרב?

רב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו, יתבי בסעודתא,

קאי עליהו רב ייבא סבא.

אמרו ליה: הב ליבריך,

הדור, אמרו ליה: הב לישתי.

אמר להו רב ייבא סבא הכי אמר רב:

כיון דאמר: "הב ליבריך" איתסר ליה למשתי חמרא,

הכא נמי כיון דאיטפל ליה לכסוי איחייב ליה לברכה!

פז, א הכי השתא!?

התם - משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר,

הכא - אפשר דשחיט בחדא, ומכסי בחדא.

13. פז, א

רש"י

גמ' ואומר לבני ישראל. בפרשת כסוי הוא: במה ששפך. בידו: שלא יכסנו ברגל גרסינן: ליתן לו. מפני שהפסידו שכר ולקמן בעי שכר מצות מעשה או שכר הברכה: ברכת המזון. ד' ברכות הן ואיכא ארבעים זהובים ואי בתר מצוה אזלת כו' חדא מצוה היא: ה' צבאות שמו. אלמא חדא הוא דבראינהו: נקוט לי זימנא. תן לי זמן: כי הוה בעי. רבי מיברך כשהיה רבי רוצה לסעוד: אמרו ליה. בני ביתיה ההוא צדוקי שקבעת לו זמן קאי אבבא: אמר. רבי על עצמו מקרא הזה: ויתנו בברותי רוש. בסעודתי נותנין מרה: לבסוף אישתכח דלאו איהו הוא אלא צדוקי אחר הבא לבשרו על הראשון שעלה לגג ומת: ארבעים זהובים. שכר ארבע ברכות שענה אחריהם אמן: לאותה משפחה. של מבשר:

מתניתין

שחט ולא נסה וראה אחר - חייב לנסות.
נסה ונתגלה - פטור מלנסות.
נסה הרוח - חייב לנסות.

גמרא

תנו רבנן:

"ושפך ונסה"³⁵¹ (ויקרא יז, ג) - מי ששפך ינסה.
שחט ולא נסה וראה אחר - מנין שחייב לנסות?
שנאמר: "ואומר לבני ישראל"³⁵² (ויקרא יז, יד) - אזהרה לכל בני ישראל."

תניא אידך:

"ושפך ונסה" (ויקרא יז, ג) - במה ששפך בו ינסה,
שלא יכסנו ברגל,
שלא יהיו מצות בזויות עליו."

תניא אידך:

"ושפך ונסה" (ויקרא יז, ג) - מי ששפך הוא יכסנו.
מעשה באחד ששחט וקדם חבירו ונסה - וחיבו רבו גמליאל ליתנו לו עשרה זהובים."

איבעיא להו:

שכר מצוה, או: שכר ברכה?

למאי נפקא מינה?

לברכת המזון.

אי אמרת: "שכר מצוה" - אחת היא,
ואי אמרת: "שכר ברכה" - הויין ארבעים.

מאי?

תא שמע:

דאמר ליה ההוא צדוקי לרבי מי שיער הרים לא ברא רוח? ומי שברא רוח לא יצר הרים?
דכתב: "כי הנה יוצר הרים ובורא רוח"³⁵³ (עמוס ד, ג)!

אמר ליה: שוטה, שפיל לסיפיה דקרא: "ה' צבאות שמו".

אמר ליה: נקוט לי זימנא תלתא יומי ומהדרנא לך תיובתא.

יתיב רבי תלת תעניתא,

כי הוה קא בעי מיברא³⁵⁴ אמרו ליה צדוקי קאי אבבא, אמר: "זיתנו בברותי רוש"³⁵⁵ (תהילים סט, כב) וגו'.

אמר ליה: רבי מבשר טובות אני לך, לא מצא תשובה אויבך, ונפל מן הגג ומת.

אמר לו: רצונך שתסעוד אצלי? אמר לו: הן.

לאחר שאכלו ושתו, אמר ליה: כוס של ברכה אתה שותה, או ארבעים זהובים אתה נוטל?

אמר לו: כוס של ברכה אני שותה.

יצתה בת קול ואמרה: כוס של ברכה שוה ארבעים זהובים.

אמר רבי יצחק:

עדיין ישנה לאותה משפחה בין גדולי רומי וקוראין אותה משפחת בר לויאנוס.

³⁵¹ ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושפך את דמו ונסהו בעפר
³⁵² מי נפש כל בשר דמו בנפשו הוא ואמר לבני ישראל דם כל בשר לא תאכלו מי נפש כל בשר דמו הוא כל אכליו יפרת
³⁵³ כי הנה יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שחוו עשה שחר עיפה ודרך על פמתי ארץ והנה אלהי צבאות שמו
³⁵⁴ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: מיברך
³⁵⁵ זיתנו בברותי ראש ולצמאי ישקוני המין

14. פז, א

רש"י

דאמר מר. באלו מציאות (ב"מ דף לא.) השב אפילו מאה פעמים משמע ותשיבם מפקינן לדרשא אחרינא הכא נמי וכסה טובא משמע:

כתיב מיעוטא. אי הוה כתיב וכסה הוה משמע שיהא נכסה כל שעה ואפי' מאה זימנין אבל וכסהו מיעוטא הוא כסוי זה ותו לא:

פטור מלכסות. דהא מכוסה ועומד הוא:

הא אידחי ליה. מכסוי דהא כיסהו ונתגלה פטור מלכסות:

אין דיחוי. אין אמרינן דחוי אצל מצות וכי אמרינן דיחוי בפסול קרבן הוא דאמרינן:

חייב לכסות. אף על גב דלא חזר ונתגלה:

"כִּסְהוּ וְנִתְגַלְהָה"

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי:

מאי שנא מהשבת אבדה,

דאמר מר: **"השיב"**³⁵⁶ (דברים כב, א) - אפילו מאה פעמים!

אמר ליה:

התם - לא כתיב מיעוטא,

הכא - כתיב מיעוטא **"וכסהו"**³⁵⁷ (ויקרא יז, ג).

"כִּסְהוּ הָרוּחַ"

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

לא שנו אלא שחזר ונתגלה,

אבל לא חזר ונתגלה - פטור מלכסות.

וכי חזר ונתגלה - מאי הוי? הא אידחי ליה!

אמר רב פפא:

זאת אומרת: אין דיחוי אצל מצות.

ומאי שנא מהא דתניא: **"השוחט ונבלע דם בקרקע - חייב לכסות?"**

התם - כשרשומו ניכר.

³⁵⁶ לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחריך

³⁵⁷ ואיש איש מבני ישראל ומן הגר הגר בתוכם אשר יצוד ציד חיה או עוף אשר יאכל ושיפך את דמו וכסהו בעפר

15. כז, א-ב

רש"י

מתני'

נתערב ביין. שהוא אדום ואין מראה הדם ניכר בו :
רואין אותו. יין כאילו הוא מים ואם היה מראית דם ניכר במים כשיעור הזה חייב לכסות :
נתערב בדם הבהמה. דלאו בר כסוי הוא ורובו דם בהמה :
או בדם החיה. בדם היקז של חיה :
רואין אותו. שאינו טעון כסוי :
כאילו הוא מים. ואם היה הדם הזה של שחיטת החיה והעוף ניכר בו חייב לכסות :
אין דם מבטל דם. ואפילו אין מראית דם ניכרת במים כמות דם בהמה זה אין דם החיה בטל דקסבר מין במינו לא בטיל :
דם הניתז. חוץ לגומא :

גמ'

תנו התם. בשחיטת קדשים :
כשר. לזריקה :
נתערב בדם הבהמה. של חולין :
או בדם החיה. ממש דסתמא חולין :
רואין אותו. לדם הפסול :
כאילו הוא מים. ואם היה דם הכשר ניכר בו כשר :
לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם. לפיכך כל טיפה וטיפה כשנפלה בטלה הלכך עד שלא תהא בו מראית דם כשרה :
אינו כן. שאפילו נפל דם לתוך מים חייב לכסות שאע"פ שבטל ונדחה ראשון ראשון אפ"ה כשהלך ורבה עד שנהפכה מראית המים לדם חזר דם הבטל וניעור וחשוב דם ולא אמרינן הואיל ונדחה ידחה שאין תורת דיחוי אצל מצות :

מתניתין

דם שנתערב במים :
אם יש בו מראית דם - חייב לכסות.
נתערב ביין - רואין אותו כאילו הוא מים.
נתערב בדם הבהמה,
או בדם החיה - רואין אותו כאילו הן מים.
רבי יהודה אומר :
אין דם מבטל דם.
דם הניתז,
ושעל הסבין - חייב לכסות.
אמר רבי יהודה :
אימתי? בזמן שאין שם דם אלא הוא,
אבל יש שם דם שלא הוא - פטור מלכסות.

פזב

גמרא

תנו התם :
"דם שנתערב במים" :
אם יש בו מראית דם - כשר.
נתערב ביין - רואין אותו כאילו הוא מים.
נתערב בדם בהמה,
או בדם החיה - רואין אותו כאילו הוא מים.
רבי יהודה אומר :
אין דם מבטל דם (זבחים עז:).

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן :
לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם,
אבל נפל דם לתוך מים - ראשון ראשון בטל.

אמר רב פפא:

ולענין פסוי - אינו כן,
אין דיחוי אצל מצות.

16. כַּז, ב

כַּז"י

כל מראה אדמומית. כל זמן שיש בדם מראה אדמומית הוי דם לכפרה ולזריקה ולהכשיר את הזרעים ולקמיה פריך אי מים הוא נמי אכשורי מכשרי:
שתמדו. שערבו עם מי גשמים שאינם מכשירים אלא היכא דאחשבינהו לירד על הפירות והכא משום דם דהוי משקה אע"ג דלא אחשבה לירד על הפירות מכשיר דתנן (מכשירין פ"א מ"א) כל משקה שתחלתו לרצון שנחשב למאומה אע"פ שאין סופו לרצון מכשיר:
ופרכינן מי גשמים נמי כיון דשקיל. במנא:
ורמי. לתוך הדם אחשבינהו לכך:
בצללתא דדמא. באותן מים שהם מן הדם עצמן כשהוא נקרש יש סביבותיו צלול כמים ואם יש בו מראית דם מכשיר ואי לא לא:
ענוש כרת. האוכלו:
והוא דאיכא כזית. דם גמור:
ומטמא באהל. כל זמן שיש בו מראית דם אם של מת הוא:
והוא דאיכא רביעית. מן הדם גמור והוא שיעור לטומאת אהל דכתיב (במדבר ו) על נפש מת ובשיעור רביעית הנשמה תלויה:

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל:
 כָּל מְרֵאָה אֲדֻמּוּמִית - מְכַפְּרִין,
 וּמְכַשְׂרִין,
 וְחַיִּיבִין בְּכֶסֶף.

מאי קמשמע לן?
 "מְכַפְּרִין" - תְּנִינָא!
 "חַיִּיבִין בְּכֶסֶף" - תְּנִינָא!
 "מְכַשְׂרִין" אֵיצְטְרִיכָא לֵיהּ.

"מְכַשְׂרִין" נְמִי, אֵי דָם - אַכְשׁוּרֵי מְכַשְׂרִין!
 אֵי מֵיא - אַכְשׁוּרֵי מְכַשְׂרִין!

לא צריכא שתמדו במי גשמים.

מי גשמים נמי, כיון דשקיל ורמי אחשבינהו!

לא צריכא שנתמדו מאליהן.

רב אסי מנהרביל אומר:
 בצללתא דדמא.

רבי ירמיה מדפתי אומר:
 ענוש כרת,
 והוא דאיכא כזית.

במתניתא תנא:
"מְטַמְּאִים בְּאֵהֶל".

והוא דאיכא רביעית.

17. כז, ב - כח, א

רַח"י

משקה המת. כגון דמעת עינו וחלב אשה:
כל מראה אדמומית שבו מטמא. כלומר צללתא דדמא כל זמן שמראהו אדום טמא:
משקה טבול יום. אותו משקין היוצאים ממנו הרי הן כמשקין שהוא נוגע בהן:
ואלו ואלו אין מטמאין. דלא גזור בהו רבנן טומאה:
ואלו ואלו תחלה. שאפילו שני מטמא משקין להיות תחלה כדתנן (לעיל דף לד.) כל הפוסל את התרומה דהיינו שני מטמא משקין ועושה אותן תחלה חוץ מן הטבול יום:
תחלה. ראשון לטמא שני והשני שלישי:
חוץ ממשקה שהוא אב הטומאה. כגון שלשה מעיינות הזב המנויין במס' נדה בפרק דם הנדה (דף נד.): שהן אב הטומאה לטמא אדם וכלים זובו ורוקן ומימי רגליו ושכבת זרעו של כל אדם דילפינן מרוק דכתיב (ויקרא טו) וכי ירוק הזב מה רוק שהוא מתעגל ומתאסף יחד ואחר כך יוצא אף כל שהוא מתעגל ויוצא ומשקין אחרים יוצאין ממנו שאינם אב הטומאה לפי שאינם מתעגלים ויוצאין כרוק ואלו הן דמעת עינו דם מגפתו וחלב האשה:
שרץ. כגון מימי רגליו של שרץ הנמצאים בשלפוחית שלו:
הכי גרסינן מאי לאו קלין שרץ זוב וחמורין מת. מת חמור הוא שהוא אבי אבות הטומאה:
לא קלין שרץ וחמורין זב. אבל משקה המת טהורים חוץ מדמו שהוא מטמא מן התורה כדכתיב (במדבר ו) על נפש מת:
מאי שנא זב דגזור רבנן. מיהא טומאה מתחלה במשקין שאינן אב הטומאה מעיינות ומאי שנא מת דלא גזור:
זב. לפי שהוא חי לא בדילי אינשי מיניה ועוד שאינו ניכר לכל:

תנן התם:

"כל משקה המת - טהורין, חוץ מדמו.

וכל מראה אדמומית שבו - מטמאין באהל".

ו"משקה המת טהורין".

ורמיהו:

"משקה טבול יום (משקין היוצאין ממנו) - **כמשקין שנוגע בהו.**

ואלו ואלו - אין מטמאין.

כח, א

ושאר כל הטמאין.

בין קליו בין חמורין - משקין היוצאין מהו כמשקה הנוגע בהו.

ואלו ואלו תחלה - חוץ מן המשקה שהוא אב הטומאה" (טבול יום ב, א).

מאי "קליו"? ומאי "חמורין"?

מאי לאו "קליו" - שרץ וזב.

ו"חמורין" - מת.

לא!

"קליו" - שרץ.

ו"חמורין" - זב.

מאי שנא: "זב" - דגזרו ביה רבנן?

ומאי שנא: "מת" - דלא גזרו ביה רבנן?

זב דלא בדילי אינשי מיניה - גזרו ביה רבנן.

מת דבדילי אינשי מיניה - לא גזרו ביה רבנן.

18. כח, א

רַס"י

אמר רבי יהודה כו'. לקמיה מפרש טעמיה: אגפיים. כותלי בית השחיטה ולשון אגפיים כמו אגפי המים גדותיה: אבל כסה דם הנפש כו'. ושלש מחלוקות הן רבנן סברי כוליה בעי כסוי ולרבי יהודה אפילו דם הנפש לא בעי כסוי אלא מקצתו כדקתני דדם הניתז פטור מלכסות ואפילו הוא דם הנפש ובלבד שיהא שם דם אחר ולרבן שמעון בן גמליאל דם הנפש כוליה בעי כסוי: רבנן סברי דמו כל דמו. משמע:

"דָּם הַנִּיתָז וְשֶׁעַל הַסִּבִּין - חַיִּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתִי? בְּזִמְנָן שְׂאִין שָׁם דָּם אֲלָא הוּא, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שְׁלֵא הוּא - פְּטוּר מִלְּכַסּוֹת."

תְּנוּ רַבָּנָן:

"וְכִסְהוּ"³⁵⁸ (ויקרא יז, ג) - מִלְּמַד שְׁדָם הַנִּיתָז, וְשֶׁעַל הַסִּבִּין - חַיִּיב לְכַסּוֹת.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתִי? בְּזִמְנָן שְׂאִין שָׁם דָּם אֲלָא הוּא, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שְׁלֵא הוּא - פְּטוּר מִלְּכַסּוֹת."

תְּנִיא אֵידָה:

"וְכִסְהוּ" (ויקרא יז, ג) - מִלְּמַד שְׁכָל דָּמוֹ חַיִּיב לְכַסּוֹת. מִכָּאֵן אָמְרוּ: דָּם הַנִּיתָז, וְשֶׁעַל אֲגַפְיִים - חַיִּיב לְכַסּוֹת.

אָמַר רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים: שְׁלֵא כִסָּה דָם הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל כִסָּה דָם הַנֶּפֶשׁ - פְּטוּר מִלְּכַסּוֹת."

בְּמַאי קָא מִיפְלָגִי?

רַבָּנָן סַבְרִי: "דָּמוֹ" (ויקרא יז, ג) - כָּל דָּמוֹ. רַבִּי יְהוּדָה סַבֵּר: "דָּמוֹ" - וְאֶפִּילוּ מְקַצֵּת דָּמוֹ. וְרַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סַבֵּר: "דָּמוֹ" - הַמְּיוֹחֵד.

19. פח, א

רש"י

מתני'

חרסית. שחיקת חרסים:

מגופה. שעל פי חבית:

גמ'

איכא בינייהו דצריך ולא צריך.

ללישנא קמא דאמר אין צריך

קרי חול הדק ומותר האי נמי

בכלל אין צריך הוא ותורת חול

הדק עליו ומותר וללישנא בתרא

דקרי חול הגס ואסור כל שצריך

לכותשו האי נמי בכלל צריך

לכותשו הוא וחול הגס שמו

ואסור:

דמיפריך איפרכי. ביד:

נעורת. ארישטי"א שמנערין מן

הפשתן:

מתניתין

במה מכסין ובמה אין מכסין?

מכסין: בזבל הדק,

ובחול הדק,

בסיד,

ובחרסית,

ובלבנה,

ובמגופה שנתשן.

אבל אין מכסין: לא בזבל הגס,

ולא בחול הגס,

ולא בלבנה ובמגופה שלא נתשן.

ולא יכפה עליו את הכלי כלל

אמר רבן שמעון בן גמליאל:

דבר שמגדל בו צמחים - מכסין בו,

ושאינו מגדל צמחים - אין מכסין בו.

גמרא

היכי דמי "חול הדק"?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

כל שאין היוצר צריך לכתשו.

ואיכא דמתני לה אסיפא:

"אבל אין מכסין לא בזבל הגס ולא בחול הגס".

היכי דמי "חול הגס"?

אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

כל שהיוצר צריך לכתשו.

מאי בינייהו?

איכא בינייהו:

דצריך ולא צריך,

דמיפריך איפרכי.

20. פת, א-ב

רש"י

נסורת. שמגררין נגרים במגירה פגומה וקוצצים בה עצים והיא משרת נסורת דקה כעפר: **ת"ל וכסהו.** בפני עצמו נדרש מדלא כתיב ושפך דמו ובעפר יכסנו דהוי משמע עפר ולא דבר אחר דלא כתיב כסוי אלא לבתר עפר אבל השתא מדריש וכסהו באנפי נפשיה: **ושחיקת כלי מתכות.** דלא איקרי עפר: **סובין.** שהנפה קולטת: **מורסן.** קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת: **לאחר שריבה הכתוב ומיעט.** שכתב לך שני מקראות אחד לרבות ואחד למעט אמרת מעתה יש לך לומר כל הנך דלעיל מין עפר ניהו מה עפר מיוחד שמגדל צמחין אף כל שמגדל צמחים וכל הנך קים להו לרבנן שמגדלין צמחין: **מיד אחרניא לא.** ואע"ג דמגדל צמחין: **כלל הצריך לפרט.** דלא סגי ליה לכלל בלאו פרטא דאי הוה כתיב וכסהו הוי משמע יכפה עליו את הכלי כדקתני רישא ואיצטריך עפר להורות שאין כסוי זה אלא בדבר המתערב ונבלע בו כגון עפר וכיוצא בו וכי דיינינן ליה בכלל ופרט היכא דכללא לא משתמע אלא בחד עניינא ומרבי מילי טובא והדר אתי פרט למעוטי כל מילי דכלל אבל הכא דמשתמע כללא בתרי ענייני ב' כסויין שאין דומים זה לזה כגון כסוי דבר שלם כגון כלי וכסוי דבר דק כגון עפר תו לא אתי פרטא אלא לפרושי כסוי קמא דלאו בדבר שלם הוא ולא למעוטי לגמרי: **כלל הצריך לפרט.** ללמוד כלל מן הפרט כדאמר"י (מו"ק דף כא.) רבים צריכין לו תלמיד וצריך לו רבו (ב"מ דף לג.) ודוגמתו שנינו בבכורות (דף יט.) מכלל הצריך לפרט כיצד קדש לי כל בכור יכול אפילו נקבה במשמע ת"ל זכר אי זכר יכול אפילו יצאה נקבה לפניו הוה ליה בכור לזכרים תלמוד לומר פטר רחם הרי פרט שהכלל צריך ללמוד הימנו:

תנו רבנן:

"וכסהו" 359 (ויקרא יז, ג) - יבול יכסנו באבנים או יכפה עליו את הכלי?

תלמוד לומר: **"בעפר"**.

ואין לי אלא עפר, מנין לרבות: **זבל הדק,**

וחול הדק,

ושחיקת אבנים,

ושחיקת חרסית,

ונעורת פשתן דקה,

ונסורת של חרשין דקה,

וסיד,

וחרסית,

לבנה ומגופה שנתשן?

תלמוד לומר: **"וכסהו"**.

יבול שאני מרבה אף: **זבל הגס,**

וחול הגס,

ושחיקת כלי מתכות,

ולבנה,

ומגופה שלא נתשן,

וקמח,

וסובין,

ומורסן?

תלמוד לומר: **"בעפר"**.

ומה ראית לרבות את אלו, ולהוציא את אלו?

אחר שריבה הכתוב ומיעט,

מרבה אני את - אלו שהן מין עפר,

ומוציא אני את - אלו שאין מין עפר."

אימא: **"וכסהו"** - כלל,

"עפר" - פרט,

כלל ופרט - אין בכלל אלא מה שבפרט.

"עפר" - אין,

מידי אחרניא - לא!

אמר רב מרי:

משום דהוה כלל הצריך לפרט,

וכל כלל הצריך לפרט - אין דנין אותו בכלל ופרט.

פת,ב

21. פח, ב

רש"י

אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח.
 למעוטי ארץ מליחה :
האי בורכא. אינו עיקר לשון
 בור :
במדבר. ארץ ציה שאינה
 מצמחת :
דינר זהב. לקמיה יליף ועפרות
 זהב לו : שחיקה אין אבנים לא
 לא גרסינן :
אשכחן אפר דאיקרי עפר. מעפר
 שריפת החטאת :
השחור. פחמין כתושין :
נקרת פיסולין. עפר שמנקרין מן
 הרחיים :
הזרניך. אורפימניט :

דרש רב נחמן בר רב חסדא:
 אין מכסים אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח.

אמר רבא:
 האי בורכא!

אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרבא:
 מאי בורכתייה?

אנא אמריתיה ניהליה,
 ומהא מתניתא אמריתיה ניהליה:

"היה מהלך במדבר, ואין לו אפר לכסות - שוחק דינר זהב ומכסה.
 היה מהלך בספינה, ואין לו עפר לכסות - שורף טליתו ומכסה".
 בשלמא: "שורף טליתו ומכסה" - אשכחן אפר דאיקרי עפר,
 אלא "דינר זהב" - מנלן?

אמר רבי זירא:
 "ועפרות זהב לו"³⁶⁰ (איוב כח, ו).

תנו רבנן:

"אין מכסין אלא בעפר,

דברי בית שמאי.

ובית הלל אומרים:

מצינו אפר שקרוי עפר,

שנאמר: "ולקחו לטמא מעפר שריפת"³⁶¹ (במדבר יט, יז) וגו'.

ובית שמאי?

עפר שריפה - איקרי עפר,

סתמא - לא איקרי.

תנא:

"הוסיפו עליהן: השחור,

והפחול,

ונקרת פיסולין,

ויש אומרים: אף הזרניך".

³⁶⁰ מקום ספיר אבניה ועפרת זהב לו

³⁶¹ ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל פלי

22. כח, ב

רס"י

הנאה ליכא. במצוה זו דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר אבל באפר פרה איכא הנאה שמטהרו מטומאתו דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו ונקתה ונזרעה זרע:

אם מחוט ועד שרוך. שלא רצה ליהנות מן הגזל:

שרוך. רצועה:

חוט של תכלת. לציצית:

רצועה של תפילין. לקשור:

בשלמא רצועה של תפילין.

איכא הנאה דכתיב ויראו ממך:

אלו תפילין שבראש. אות הן

לכל כי שם ה' נקרא עליך:

מאי היא. מאי הנאה איכא:

מה נשתנה תכלת. שהזיקתה

תורה לציצית:

שהתכלת דומה לים. שהחלזון

מן הים הוא עולה אחת לשבעים

שנה ומראית דמו דומה לים וים

אנו רואין שדומה לרקיע ורקיע

לספיר וספיר לכסא הכבוד

דכתיב ותחת רגליו כמעשה לבנת

הספיר והוא כעצם השמים

אלמא שמים דומין לספיר וספיר

הוא כסא הכבוד דכתיב כמראה

אבן ספיר דמות כסא

וכשהקב"ה מסתכל בכסא

הכבוד שלו נזכר במצוה זו שהיא

כנגד כל המצוות:

הנאכל. הגוזל ואוכל קשה הוא

לעשות תשובה:

אמר רבא:

בשכר שאמר אברהם אבינו: **"ואנכי עפר ואפר"**³⁶² (בראשית יח, כו) - זכו בניו לשתי מצוות: אפר פרה, ועפר סוטה.

וליהשוב נמי עפר כסוי הדם!

התם - הכשר מצוה איכא, הנאה ליכא.

ואמר רבא:

פט, א בשכר שאמר אברהם אבינו: **"אם מחוט ועד שרוך נעל"**³⁶³ (בראשית יד, כג) - זכו בניו לשתי מצוות: לחוט של תכלת, ורצועה של תפילין.

בשלמא רצועה של תפילין -

כתיב: **"וראו פל עמי הארץ מי שם ה' נקרא עליך"**³⁶⁴ (דברים כח, י).

ותניא:

"רבי אליעזר הגדול אומר:

אלו תפילין שבראש".

אלא "חוט של תכלת" - מאי היא?

דתניא:

"רבי מאיר אומר:

מה נשתנה תכלת מכל הצבעונין?

מפני שתכלת - דומה לים,

ויים - דומה לרקיע,

ורקיע - דומה לאבן ספיר,

ואבן ספיר - דומה לכסא הכבוד,

דכתיב: "וראו את אלהי ישראל ותחת רגליו" ³⁶⁵(שמות כד, י) וגו'.

וכתיב: "כמראה אבן ספיר דמות כסא" ³⁶⁶(יחזקאל א, כו).

אמר רבי אבא:

קשה גזל הנאכל,

שאפילו צדיקים גמורים אינן יכולין להחזירו,

שנאמר: **"בלעדי רק אשר אכלו הנערים" ³⁶⁷(בראשית יד, כד).**

³⁶² ויען אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר

³⁶³ אם מחוט ועד שרוך נעל ועל ואם אקח מכל אשר לה ולא תאמר אני העשיתי את אברהם

³⁶⁴ וראו פל עמי הארץ מי שם והוה נקרא עליה ויראו מקוה

³⁶⁵ ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וכעצם השמים לטהר

³⁶⁶ וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הפסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה

³⁶⁷ בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכל וממרא הם יקחו חלקם

23. פט, א

אמר רבי יוחנן משום רבי אלעזר ברי רבי יוסי הגלילי בהגדה - עשה אוניהו כאפרקסת. כל מקום שאתה מוצא דבריו של רבי אלעזר בנו של רבי יוסי הגלילי בהגדה - עשה אוניהו כאפרקסת.

"לא מרבכם מפל העמים חשק ה' בכם" ³⁶⁸ (דברים ז, ז) וגו'.
 אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: חושקני בכם, שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה, אתם ממעטין עצמכם לפני נתיי גדולה: לאברהם - אמר לפני: "ואנכי עפר ואפר" ³⁶⁹ (בראשית יח, כז).
 למשה ואהרן - אמרו ³⁷⁰: "ונחננו מה" ³⁷¹ (שמות טז, ח).
 לדוד - אמר: "ואנכי תולעת ולא איש" ³⁷² (תהילים כב, ז).
 אבל עובדי נוכבים אינו כן.
 נתיי גדולה: לנמרוד - אמר: "הבה נבנה לנו עיר" ³⁷³ (בראשית יא, ד).
 לפרעה - אמר: "מי ה'" ³⁷⁴ (שמות ה, ב).
 לסנחריב - אמר: "מי בכל אלהי הארצות" ³⁷⁵ (מלכים ב יח, לה) וגו'.
 לנבוכדנצר - אמר: "אעלה על במתי עב" ³⁷⁶ (ישעיה יד, ד).
 לחירם מלך צור - אמר: "מושב אלהים ישבתי בלב ימים" ³⁷⁷ (יחזקאל כח, ב).

אמר רבא ואיתימא רבי יוחנן:
 גדול שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב: "ואנכי עפר ואפר" (בראשית יח, כז).
 ואילו במשה ואהרן כתיב: "ונחננו מה" (שמות טז, ח).

ואמר רבא ואיתימא רבי יוחנן:
 אין העולם מתקיים אלא בשביל משה ואהרן,
 כתיב הכא: "ונחננו מה" (שמות טז, ח) וכתיב התם: "תולה ארץ על בלימה" ³⁷⁸ (איוב כו, ז).

אמר רבי אילעא:
 אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם את עצמו בשעת מריבה, שנאמר: "תולה ארץ על בלימה" (איוב כו, ז).

רבי אבהו אמר:
 מי שמשים עצמו כמי שאינו, שנאמר: "ומתחת זרועות עולם" ³⁷⁹ (דברים לג, כז).

אמר רבי יצחק:
 מאי דכתיב: "האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם" (תהילים נח, ב)?
 מה אומנותו של אדם בעולם הזה?
 ישים עצמו כאלם.
 יכול אף לדברי תורה?
 תלמוד לומר: "צדק תדברון".
 יכול יגיס דעתו?
 תלמוד לומר: "מישרים תשפטו בני אדם".

³⁶⁸ לא מרבכם מפל העמים חשק יהוה בכם ויבחר בכם כי אתם המעט מפל העמים
³⁶⁹ ויעו אברהם ויאמר הנה נא הואלתי לדבר אל אדני ואנכי עפר ואפר
³⁷⁰ מסורת הש"ס. גירסת וילנא: אמר
³⁷¹ ויאמר משה בנת יהוה לכם בערב בשור לאכל ולחם בבקר לשבע בשמע יהוה את תלנתיכם אשר אתם מלינים עליו ונחננו מה לא עלינו תלנתיכם
 פי על יהוה
³⁷² ואנכי תולעת ולא איש חרפת אדם ובזוי עם
³⁷³ ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפויץ על פני כל הארץ
³⁷⁴ ויאמר פרעה מי יהוה אשר אשמע בקלו לשלח את ישראל לא ידעתי את יהוה וגם את ישראל לא אשלח
³⁷⁵ מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידיו כי יציל יהוה את ורושלם מידיו
³⁷⁶ אעלה על במתי עב אדמה לעליון
³⁷⁷ בן אדם אמר לנגיד צר כה אמר אדני יהוה יעו גבה לבך ותאמר אל אני מושב אלהים ישבתי בלב ימים ואתה אדם ולא אל ותתן לבך בלב אלהים
³⁷⁸ נטה צמון על תהו תלה ארץ על בלי מה
³⁷⁹ מענה אלהי קדם ומתחת זרועות עולם ויגרש מפניך אויב ויאמר השמד

.24 פט, א-ב

אמר רבי זעירא ואיתימא רבה בר ירמיה:
מכסין, בעפר עיר הנדחת.

ואמאי?
איסורי הנאה הוא!

אמר זעירי:
לא נצרכה אלא לעפר עפרה,
דכתיב: **"ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה ושרפת"**³⁸⁰ (דברים יג, ז).
מי שאינו מחוסר אלא קביצה ושרפה, י
צא זה שמחוסר תלישה קביצה ושרפה.

ורבא אמר:
מצות לאו ליהנות ניתנו.

יתיב רבינא וקאמר לה להא שמעתא.

איתיביה רב רחומי לרבינא:
"שופר של עבודת כוכבים - לא יתקע בו".
מאי לאו, אם תקע - לא יצא!

לא! אם תקע - יצא.

"לולב של עבודת כוכבים - לא יטול".
מאי לאו, אם נטל - לא יצא!

לא! אם נטל - יצא.

והתניא:
"תקע - לא יצא,
נטל - לא יצא!"

אמר רב אשי:
הכי השתא!?
פט, ב, ה'תם - ^שיעורא בעינן,
ועבודת כוכבים כותתי מכתת שיעורא.
ה'קא - כל מה דמכתת מעלי לכסוי!

הדרן עלך כסוי הדם

³⁸⁰ ואת כל שללה תקבוצ אל תוך רחובה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל ליהוה אלהיו והיתה תל עולם לא תבנה עוד